I. PRE-ACCESSION EXPERIENCE OF MOLDOVA AND GEORGIA

INTERESE ŞI PREZENŢE OCCIDENTALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA LA SFÎRŞITUL ANILOR ’90 – ÎNCEPUTUL 2000

ANDRIEŞ Vasile, doctor conferenţiar
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
Departamentul Ştiinţe Politice şi Administrative

Since the early years of independence, Moldova has established relationships with several states. However, during the 90s, our country did not show a high interest for the major Western powers. The situation has evolved in the early 2000s, by increased cooperation with the European Union and the strengthening conviction that the Republic of Moldova is set towards an irreversible European path.

For this reason, the study aims to follow a historical intervention development of bilateral political, economic and cultural cooperation between Moldova and both external actors as partners and major political forces worldwide and in the region. In this respect, we will examine relations with the following countries: Germany, France, Italy, Great Britain and the United States, the countries being placed in alphabetical order.

Overall, we can identify the following steps in the foreign relations of the Republic of Moldova with the international community and the European Community:

1. 1992-1998 - period for setting diplomatic ties and signing of collaboration agreements;

2. 1998-2006 – period of relations strengthening and priorities identification, culminating in the signing of the Action Plan EU - Moldova

3. 2006 - present. The study will examine only the first and second stage, the third is reflected in another context.

Keywords: agreement, embassy, collaboration, convention, consulate, cooperation, delegation, funds, grants, geopolitical interests, European integration, investment, financial trade, transaction, visit.

Începând cu primii ani de independenţă, Republica Moldova a stabilit relaţii de colaborare cu mai multe state. Totodată, parcursul anilor ’90, ţara noastră nu prezenta un interes sporit pentru marile puteri occidentale. Situaţia a evoluat la începutul anilor 2000, o dată cu aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană şi consolidarea convingerii în vectorul europen ireversibil al Republicii Moldova.

Din acest considerent, studiul îşi propune o intervenţie istorică în vederea urmăririi evoluţiei relaţiilor bilaterale de cooperare politică, economică şi culturală dintre Moldova şi actorii externi atât în calitate de parteneri, cât şi importante forţe politice la nivel mondial şi european. În acest sens, vor fi examinate raporturile cu următoarele state: Germania, Franţa, Italia, Marea Britanie şi Statele Unite, ţările fiind plasate în ordine alfabetică.

În linii generale, identificăm următoarele etape în relaţiile externe ale Republicii Moldova cu comunitatea internaţională şi Comunitatea Europeană: 1. 1992-1998 – perioada de stabilire a legăturilor diplomatice şi semnării acordurilor de colaborare; 2. 1998-2006 – perioada de consolidare a relaţiilor şi identificare a priorităţilor, culminând cu semnarea Planului de Acţiuni UE - RM 3. Perioada 2006 – prezent. Studiul va examina doar prima şi a doua etapă, cea de a treia fiind mai ambundentă în aspect cantitativ şi calitativ, va fi reflectată într-un alt context.

*Germania*a stabilit relaţii diplomatice cu Republica Moldova la 30 aprilie '92. Ea nu s-a grăbit să recunoască independenţa acestui stat, cum a făcut-o în cazul Croaţiei sau Sloveniei. În ceea ce priveşte suportul său politic european, informaţia diferă de la o sursă la alta. Unele menţionează că a fost ultimul stat, care a ratificat APC-ul şi a ezitat în privinţa includerii în PSESE. Altele declară despre sprijinul oferit în procesul de integrare a Moldovei în organizaţiile internaţionale şi structurile europene.

În tot cazul, ţara noastră este vizitată de o serie de oficiali germani, precum Preşedintele Comisiei pentru politică externă a Bundestagului, Directorul politic al MAE al Germaniei, Secretarul de Stat din cadrul Ministerului Cooperării Economice, Preşedintele Comisiei Parlamentare pentru Afacerile Europene, Secretarul de Stat pentru Afaceri Europene a MAE. Mai semnificativă a fost vizita preşedintelui Bundestagului, Norbert Lammert din octombrie 2006, care a declarat că Republica Moldova are un susţinător în persoana Germaniei [1]. Chişinăul este vizitat şi de soţia Preşedintelui RFG, D-na Kholers, preocupată de programe de caritate.

În aceeaşi direcţie politică, menţionăm activităţile Fundaţiei Bertelsman şi Friedrich Ebert. Ultima s-a lansat încă în 1994, orientându-şi acţiunile în două direcţii: *Integrarea Republicii Moldova în structurile europene şi extinderea relaţiilor cu ţările vecine* şi *Sprijinirea în eforturile de accelerare a procesului de transformare politică, economică şi socială*. Institutul de Politici Europene (IPE) de la Berlin a lansat programul „Intensificarea colaborării între Moldova şi UE", scopul general al proiectului fiind facilitarea procesului de integrare europeană a RM, în particular realizarea Planului de Acţiuni RM-UE (PA). Din 2002 Fundaţia germană pentru dezvoltare internaţională (CDG şi DSE) activează în Moldova cu proiecte de cooperare administrativă şi ajustare la UE.

Problema integrării europene a Republicii Moldova, este una centrală atât în activităţile organizaţiilor germane, cât şi în discursurile oficialilor. În declaraţia ambasadorului german de la Chişinău, cu ocazia împlinirii a zece ani de la stabilirea relaţiilor diplomatice dintre cele două state, se menţiona că pentru Germania, apropierea Moldovei de Europa rămâne un element important al relaţiilor bilaterale [2, p.3]. Ambasadorul Lerke, în cadrul întâlnirii cu preşedintele Parlamentului Lupu, i-a sugerat că Republica Moldova trebuie să intensifice relaţiile nu numai cu Bruxelles-ul, dar şi cu statele membre [3].

Este concludentă rezoluţia Bundestagului german „A sprijini calea spre unificare şi democratizare în Republica Moldova", din mai 2004. Moţiunea parlamentară prevedea că Germania trebuie să-şi consolideze angajamentul faţă de RM urmărind revigorarea eforturilor germane şi europene de soluţionare a conflictului transnistrean şi de reintegrare a ţării şi chema Guvernul federal să promoveze consolidarea instrumentelor de asistenţă bilaterală şi multilaterală pentru Moldova [4].

Deosebit de importante au fost vizitele oficiale ale preşedinţilor Republicii Moldova în Germania. Prima a fost efectuată de Mircea Snegur în octombrie 1995, în cadrul căreia au fost puse bazele juridice ale relaţiilor moldo-germane, fiind semnată *Declaraţia comună, privind principiile de colaborare între Republica Moldova şi Republica Federală Germania* şi trei acorduri bilaterale. În cadrul vizitei, Cancelarul Helmut Kohl a că-i va recomanda lui Elţin retragerea trupele ruse din Transnistria [5].

Cea de-a doua, a fost întreprinsă de Vladimir Voronin în mai 2006. În cadrul vizitei au fost semnate *Acordul privind evitarea dublei impuneri pe venit şi pe proprietate*, *Acordul privind promovarea şi protejarea reciprocă a investiţiilor* şi *Acordul privind transportul aerian*. Chişinăul solicita de foarte mult timp aceste reglementări ce urmau să impulsioneze relaţiile economice.

De fapt, dialogul economic dintre ţări este suficient de intens şi constructiv. Germania se plasează pe locul 5 după volumul schimburilor comerciale şi ocupă a şasea poziţie în topul investitorilor străini. În Moldova sunt înregistrate 148 de întreprinderi mixte moldo-germane şi 64 cu capital german integral. La noi activează cu succes aşa companii ca Südzucker, Knauf, BMW, Mercedes Benz, Tirex Petrol. RFG a implementat mai multe proiecte de asistenţă economico-financiară prin intermediul Biroului de Coordonare a Asistenţei Tehnice (GTZ) şi a Băncii de Credit pentru Reconstrucţie. În octombrie 2006, a fost organizată Bursa de cooperare moldo-germană, obiectivele căreia erau promovarea oportunităţilor de investiţii, pe care Republica Moldova le oferă potenţialilor investitori din Germania, precum şi familiarizarea acestora cu progresele şi potenţialul Republicii Moldova în dezvoltarea economică pe plan internaţional [6].

Sunt valoroase activităţile Germaniei în domeniul cultural şi ştiinţifico-educaţional. Anual, Ambasada RFG organizează trei concerte la Chişinău. Limba germană este studiată în liceul româno-german „M. Kogălniceanu", USM, Universitatea pedagogică „Ion Creangă" şi Universitatea „Alecu Russo" [7]. Din 1998, cu suportul Ambasadei Germaniei şi a Goethe-Institutului a fost creat Centrul Cultural German „Deutscher Lesesaal", amplasat în incinta Bibliotecii Municipale „B-P. Haşdeu". Centrul propune informaţii privind cultura, literatura, istoria şi viaţa socială a Germaniei Anual, sunt acordate 30-40 de burse de către DAAD (Serviciul German pentru Schimb academic) şi sunt gestionate prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chişinău. Granturile sunt destinate stagiilor de cercetare pentru tineri cercetători, profesori universitari şi studenţi [8].

În decembrie 2005, a fost creat Institutul Moldova (MIL), care îşi desfăşoară activitatea pe lângă Universitatea din Leipzig. „Moldova-Institut Leipzig" are ca scop promovarea cercetării ştiinţifice, a dialogului cultural şi a cooperării în domeniul instruirii şi educaţiei. Examinează problemele majore ce ţin de societatea Republicii Moldova în context european şi în raport cu alte ţări din Europa de Est şi Sud-est. Una din realizările mai pronunţate, a fost organizarea „Întâlnirilor moldo-germane", din octombrie 2006. Timp de o săptămână, au avut loc mai multe conferinţe, schimburi de opinie, vizite de studiu şi prezentarea unor fundaţii germane care sprijină cooperarea internaţională, ştiinţa şi cercetarea ştiinţifică în aceste regiuni [9].

O altă dimensiune în colaborare reprezenta factorul uman. Astfel, în timpul vizitei sale la Bonn, Preşedintele Snegur a declarat că în Republica Moldova locuiesc circa 7300 de nemţi, care sunt egali în drepturi cu restul populaţiei. Nu ştim cât de veridice sunt aceste date, deoarece Asociaţia etnicilor germani „Casa germană" înregistrează mai puţin de 200 membri. Biroul Naţional de Statistică nu ne oferă date despre germanii moldoveni, deşi marea majoritate locuiau în Transnistria. Din alt considerent, în Germania există „Asociaţia nemţilor basarabeni", care regrupează circa 80 mii de persoane.

Franţa a recunoscut independenţa Moldovei în ianuarie 1992, stabilind relaţii diplomatice în martie. În '93 a fost semnat *Acordul de înţelegere, prietenie şi cooperare,* iar peste un an – *de cooperare culturală, ştiinţifică şi tehnică*. Relaţiile economice fiind reglementate de *Acordul privind încurajarea şi protecţia reciprocă a investiţiilor* din 1997.

Dialogul politic este întreţinut la cel mai înalt nivel. Astfel, Parisul este vizitat de Snegur în '93, Lucinschi în '95 şi '97. Pe lângă acestea, se adaugă vizitele premierilor şi altor oficiali, ultima fiind întreprinsă de Marian Lupu în 2006. Jacques Chirac a fost unicul şef din statele occidentale, care a întreprins o vizită în Moldova (octombrie '98). În cadrul Senatului francez există Grupul de prietenie Franţa-Moldova. Reprezentanţii lui s-au deplasat în octombrie 1999 la Chişinău pentru a se informa despre situaţia politică şi social-economică din ţară. Comisia a prezentat apoi un raport de informare, care prevedea în recomandări intensificarea prezenţei politice, culturale şi economice a Franţei în Republica Moldova [10]. În aprilie 2007, Chişinăul a fost vizitat de Preşedintele Senatului francez d-l Christian Poncelet, care a reiterat voinţa Parisului de a susţine Republica Moldova în procesul de integrare europeană, amintind şi de specificul francofon al ţării [11].

Se constată în special insuficienţa cooperării economice. În Moldova activează şi au investit asemenea companii ca France Telecom (Orange), Grupul Lafarge, Bargues Agro-Industries, iar în 2006 Banca Société Générale a cumpărat pachetul majoritar de acţiuni a Mobiasbancăi. Însă Franţa ocupa doar locul şapte după volumul investiţiilor. După volumul schimburilor comerciale se plasează pe a opta poziţie, cota Moldovei în comerţul extern al Franţei este de 0,01%.

Mai optimistă este cooperarea cultural-ştiinţifică şi educaţională. În primul rând autorităţile franceze conştientizează că ţara noastră este una francofonă, circa 60% din elevi studiază franceza (dar constată cu tristeţe creşterea interesului pentru engleză şi germană). Pentru susţinerea activităţilor culturale şi lingvistice din Moldova, guvernul francez alocat în 2006 suma de 620.000 euro [12]. Este vorba în primul rând de activitatea Alianţei Franceze, lansată în 1992, care are în prezent nouă antene în republică, dotate cu săli de studii şi lectură. Ea publică de două ori pe lună revista „Francofil" şi „Le courrier de Moldavie". Prin intermediul Alianţei, Guvernul Franţei începând cu '94, oferă burse de studii, cercetare şi doctorat. Astfel, în perioada 1994-2005, au fost oferite peste 300 de burse. Numai în 2004, au fost oferite 80 de burse. Brigitte Girardin, Ministru delegat pentru cooperare, dezvoltare şi francofonie al Franţei, la întâlnirea cu preşedintele Voronin din martie 2006, a declarat predispunerea ţării sale de a majora numărul de burse. Franţa situându-se pe locul trei pe lista ţărilor în care studiază tinerii moldoveni (după România şi SUA) [13].

O altă direcţie de cooperare este prin intermediul Agenţiei Universitare a Francofoniei (AUF), la care am aderat în 1997, iar din '98 deschisă Antena de la Chişinău . AUF la fel oferă burse de studii, cercetare, perfecţionare, doctorat şi post-doctorat, atât direct, cât şi prin intermediul filierelor. Spre regret, numărul burselor nu a putut fi stabilit, fiind oferite de Biroul Europa Centrală şi Orientală de la Bucureşti. Agenţia a deschis filiere francofone în opt centre universitare din Moldova şi clase bilingve în zece licee. Anual, în luna martie se organizează Zilele Francofoniei în Moldova, care includ concerte, spectacole, filme şi conferinţe.

Pe teritoriul Republicii Moldova sunt difuzate emisiunile postului de radio RFI şi canalului TV5. În Franţa activează circa 12 asociaţii de prietenie franco-moldoveneşti, care oferă asistenţă tehnică, informaţională, medicinală, etc. Totuşi, caracterul amical al relaţiilor Parisului cu Chişinăul nu presupune neapărat aderarea Moldovei la UE. Astfel, Marian Lupu a efectuată o vizită de lucru în Franţa în octombrie 2006. În cadrul întâlnirii Spicherului moldovean cu Eduard Balladur, preşedintele Comisiei pentru politică externă a Adunării Naţionale a Franţei, acesta a confirmat susţinerea sa pentru opţiunea europeană a Republicii Moldova, menţionând, în acelaşi timp, că Franţa nu prevede o extindere imediată a Uniunii Europene după admiterea României şi Bulgariei în UE [14].

*Italia*a recunoscut independenţa Republicii Moldova în 1992, stabilind relaţii diplomatice în 1993. Interesul faţă de ţara noastră începe a fi manifestat începând cu anul 1997, când a fost întreprinsă prima vizită oficială la nivel de şef de stat de către preşedintele Lucinschi. În acelaşi an au fost semnate opt acorduri, convenţii şi memorandumuri bilaterale, numărul total fiind în 2005 de 24. O altă vizită a fost întreprinsă de preşedintele Voronin în 2003, în cadrul căreia s-a întâlnit cu premierul Berlusconi, preşedintele Ciampi şi Papa Ioan Paul al II-lea.

Spre regret, Republica Italiană nu s-a grăbit cu deschiderea reprezentanţei consulare la Chişinău, cetăţenii noştri fiind deserviţi la ambasada de la Bucureşti. Totodată, numărul impunători de moldoveni prezenţi în Italia a determinat intensificarea dialogului politico-economic italiano-mldovenesc. În acest sens, în 2003 sunt încheiate două acorduri importante: Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Republicii Italiene în domeniul muncii şi Protocol de colaborare în domeniul asigurării cu pensii şi asigurărilor sociale dintre Casa Naţională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova şi Institutul Naţional de Asigurări Sociale a Republicii Italiene.

Chişinăul a fost vizitat de o serie de oficiali italieni, care au confirmat angajamentul ţării lor în susţinerea Moldovei în procesul integraţional. În cadrul vizitei oficiale a vice-ministrului de Interne, Marco Minniti de la finele anului 2006, a fost expusă disponibilitatea Romei de a deschide pe parcursul anului viitor o reprezentanţă diplomatică la Chişinău [15]. Totodată, serviciile consulare au început a fi prestate abia din anul 2009.

La începutul anilor 2000, Italia nu a investit substanţial în economia moldovenească, schimburile comerciale sunt foarte dinamice şi intense. Ea deţine locul doi în exportul Moldovei şi cinci în import. Din totalul de 4300 de întreprinderi cu capital mixt, înregistrate în ţara noastră, circa 300 sunt cu capital italian [16]. În noiembrie 2006 a fost creată Camera de Comerţ Mixtă Moldo-Italiana. În aprilie 2007, „Veneto Banca" a achiziţionat întregul pachet de acţiuni al „Eximbank" [17]. Guvernul Italiei oferă anual circa 50 de burse în centrele universitare. La Chişinău funcţionează liceul moldo-italian „Dante Aliguiere". Este impresionantă activitatea ong-urilor italiano-moldoveneşti, care oferă asistenţă cetăţenilor moldoveni în Italia, desfăşoară acţiuni de caritate în Moldova şi încearcă să prezinte o imagine cât mai pozitivă a ţării noastre în Italia, precum Asociaţia moldovenilor „Assomoldave", Asociaţia Moldova di Trento, etc.

Marea Britanie a stabilit relaţii diplomatice cu Republica Moldova în 1994, de atunci şi până în 2006 fiind semnate 6 acorduri bilaterale. Reprezentanţa diplomatică fiind deschisă la Chişinău abia în 2004, se caracterizează printr-o activitate dinamică şi multilaterală. Deşi Regatul Unit se plasează pe a opta poziţie în topul investitorilor, guvernul britanic a lansat o campanie vastă de asistenţă tehnică şi politică. Este vorba în primul rând de Planul de Asistenţă Regională pentru Asia Centrală, Caucazul de Sud şi Moldova pentru 2004-2007, al Departamentului pentru Dezvoltare Internaţională (DFID). Planul se orientează spre următoarele domenii Îmbunătăţirea guvernării şi a cadrului instituţional în vederea reducerii sărăciei; Promovarea unei dezvoltări durabile orientate spre cei săraci; Consolidarea contribuţiei Regatului Unit la soluţionarea conflictelor şi stabilirea relaţiilor paşnice.

Programul "Reunificarea Europei" al Fondului pentru Oportunităţi Globale (FOG) a susţinut în Moldova o serie de proiecte : Consilier Britanic la Ministerul de Afaceri Externe şi Integrare Europeană din Moldova; Fortificarea capacităţii administrative a Ministerului de Justiţie şi a Parlamentului pentru o armonizare mai

bună a legislaţiei moldoveneşti cu cea a Uniunii Europene; Fortificarea capacităţii administrative necesare pentru liberalizarea de mai departe a comerţului între Moldova şi Uniunea Europeană ; Asistenţa Departamentului de Integrare Europeană a Ministerului de Afaceri Externe.

FOG a continuat să susţină dezvoltarea democraţiei în Republica Moldova şi prin suportul financiar a încă trei proiecte din Moldova vizînd alegerile parlamentare din primăvara anului 2005, care au fost implimentate de Centrul Independent de Jurnalism, Asociaţia pentru Democraţie Participativă ADEPT, precum şi ONG-ul britanic LINKS.

Fondul Global pentru Prevenirea Conflictelor a lansat Proiectul"Crearea unui cadru de relaţii paşnice în Republica Moldova", direcţiile de bază fiind dezvoltarea presei libere şi a societăţii civile în Transnistria. Am mai menţiona încă două proiecte, gestionate de Ambasada Regatului Unit, precum Proiectul Asistenţi de Limbă Engleză şi Asistenţa în domeniul militar.

Ţara noastră a fost vizitată şi de o serie de oficiali britanici. În cadrul vizitei din octombrie 2006, conducătorul delegaţiei parlamentare, Lordul Alf Dubs a ţinut să asigure partea moldovenească că legislativul britanic va susţine activ Republica Moldova în cadrul dialogului cu structurile europene, precum şi în contextul relaţiilor bilaterale cu statele-membre ale Uniunii Europene[18]. Aceeaşi poziţie a fost exprimată şi de Ministrul de stat al Marii Britanii pentru Europa, Geoff Hoon, în cadrul vizitei sale din februarie 2007. Oficialul britanic s-a pronunţat pentru iniţierea dialogului privind aderarea ţării noastre la UE, dacă Moldova va realiza toate prevederile Planului de Acţiuni la expirarea lui [19].

Statele Unite Ale Americii se prezintă ca unul dintre cei mai importanţi şi influenţi parteneri ai Republicii Moldova. Recunoscând independenţa ţării noastre în decembrie '91 şi stabilind relaţii diplomatice în februarie '92, Washingtonul şi-a deschis reprezentanţa la Chişinău în decembrie '93. Din 1992 şi până în 2006, au fost semnate 29 Acorduri bilaterale, ce vizează diferite domenii de colaborare. Menţionăm că Moldova beneficiază din '92 de Clauza Naţiunii celei mai Favorizate.

Sunt semnificative vizitele întreprinse de preşedinţii Republicii Moldova (Snegur în februarie '92 şi Voronin în martie 2003) în SUA, în cadrul cărora au loc întâlniri cu preşedinţii americani. Vizitele au avut un caracter istoric, deoarece rezultatul primei a fost recunoaşterea independenţei ţării noastre şi asigurarea dată de guvernul american în susţinerea democraţiei şi reformelor. Cea de-a doua a determinat conducerea Moldovei să menţină vectorul european în politica externă, fiind reiterată voinţa Washingtonului să susţină în continuare Chişinăul.

Începând cu anul 1993 a fost lansată o campanie de asistenţă prin intermediul Agenţiei Americane pentru Dezvoltare Internaţională (USAID), domeniile prioritare fiind:

1. Asistenţa tehnică, orientată spre susţinerea privatizării, dezvoltarea întreprinderilor private, restructurarea economiei, dezvoltarea democraţiei.

2. Asistenţa umanitară, care a constat în donaţii financiare şi materiale pentru categoriile vulnerabile.

3. Asistenţa financiară, ce prevedea oferirea creditelor nerambursabile.

În perioada 1993-2000, SUA au investit 52986,1 mii dolari, iar întreprinderile cu participarea capitalului american au produs circa 10% din volumul total al producţiei fabricate în 2000 [20, p. 13]. Principalele companii cu capital american sunt Acorex Wine Holding, Lion-Gri, Sun Communications, Alba, Jolly Allon, Daac Hermes, Kelly Grains. Conform datelor Organizaţiei de Promovare a Exportului din Moldova, în 2005 SUA se plasau pe a treia poziţie după volumul investiţiilor, cu un capital de 61 mln. USD, cedând Rusiei şi Spaniei [21]. Statele Unite reprezintă şi un partener comercial important, plasându-se pe a şaptea poziţie. Lor le revine 4,26% din exporturile Moldovei şi 2,46% din importuri.

După 2003, asistenţa oferită de către USIAD a fost orientată spre următoarele domenii: Programe democratice, Reforme economice şi sociale, Securitatea şi dezvoltarea Dreptului, Asistenţă umanitară. În total pentru anul 2005, bugetul asistenţei a fost de 21,7 mln. USD. Iar din perioada 1993-2003 s-a alocat 274 mln. dolari. În noiembrie 2006, U.S. Millennium Challenge Corporation (MCC) i-a oferit Moldovei 24,7 mln. USD pentru combaterea corupţiei [22].

Foarte valoroasă a fost activitatea Fundaţiei Americane pentru Sisteme Electorale (IFES), a Fundaţiei SOROS, etc. Este impresionantă activitatea Statelor Unite în domeniul ştiinţifico-educaţional, fiind lider în clasament. Astfel, în perioada 1994-2007 au fost oferite în total 2600 burse, ce includ diferite domenii şi niveluri. Ambasada SUA gestionează o serie de programe, precum Alumni Resource Center, Centrul Resurselor Informaţionale, Comunicate de Presă, Centrul de Informaţii Universitare, Granturi mici pentru susţinerea iniţiativelor democratice, Programe de Schimb Academic şi Profesional, Programul de Instruire şi Acces la Internet.

Referinţe bibliografice:

1. Germania apreciază intenţiile autorităţilor de la Chişinău de a merge ferm pe calea integrării europene.http://www.moldpress.md, 09.10.2006.
2. Apropierea Moldovei de Europa. // Moldova şi Lumea, Nr. 3, 2002.
3. Preşedintele Parlamentului Marian Lupu a avut astăzi o întrevedere cu Wolfgang Lerke, Ambasador Extraordinar si Plenipotenţiar al Republicii Federale Germania in Republica Moldova. // Moldova Suverană, 19 ianuarie 2007.
4. Bundestagul german a adoptat o rezoluţie pentru Moldova, asumându-şi obligaţia să acorde republicii sprijin multilateral**.** http://moldova.net/archive/index.php/t-2263.html
5. Vizita d-lui Mircea Snegur în Germania. // Moldova Suverană, 14 octombrie 1995.
6. http://www.chamber.md/ro/index.shtml?events/bursa_mold_germ
7. Интервью агентству «МОЛДПРЕС» Чрезвычайного и Полномочного Посла Федеративной Республики Германии в Республике Молдова Вольфганга Лерке**,** Июнь 8, 2006. http://www.w-europe.org/?p=346
8. Burse şi granturi. http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=5&SubMenu0=2
9. La Chişinău s-au desfăşurat „întâlniri moldo-germane”. // Timpul, vineri 6 octombrie 2006, nr. 9.

10. Viitorul Moldovei depinde de noi. Interviu cu dl A. Buruiană , ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al Republicii Moldova în Republica Federală Germană. // Moldova Suverană, marţi, 9 aprilie, 1996.
11. La Moldavie : bâtir les fondements de l'identité nationale. RAPPORT D'INFORMATION 102 (1999-2000) - COMMISSION DES AFFAIRES ETRANGERES. http://www.senat.fr/rap/r99-102/r99-102_mono.html#toc13
12. Poncelet Ch.: UE respectă aspiraţiile europene ale Republicii Moldova. http://www.europa.md/rom/infto/1455, 25 aprilie 2007.
13. http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/rubrique-imprim.php3?id_rubrique=11914
14. Franţa este gata sa majoreze numărul de burse pentru studenţii şi liceenii din Republica Moldova. http://www.almamater.md/news/1270/index.html
15. http://www.moldpress.md, 30.10.2006.
16. Italia susţine eforturile Moldovei de a introduce standardele europene în toate domeniile vieţii, http://www.moldpress.md, 16.12.2006.
17. Pe piaţa noastră vine o banca europeana sigură de perspectivele activităţii în Moldova. // Moldova Suverană, 12 aprilie 2007.
18. Moldova solicită sprijin din partea Marii Britanii în implementarea Planului de Acţiuni RM-UE, http://www.moldpress.md, 06.10.2006.
19. Oficial britanic consideră că realizarea cu succes a Planului de Acţiuni RM-UE va contribui la obţinerea de către Moldova a statutului de membru al UE, http://www.moldpress.md, 28.02.2007.
20. Asistenţa tehnică, umanitară şi financiară acordată Republicii Moldova de către Statele Unite. // Moldova şi Lumea, Nr. 4, 2001.
21. Investiţiile străine directe au constituit aproape 9% din PIB în 2005, http://www.bizpro.md/ro/news/massmedia/2005/9FDI2005/
22. http://www.usembassy.md/ro